

Til: Utenriksdepartementet

Mariboegs gate 8 - 0183 Oslo - Norway
e-mail: regnskog@regnskog.no
tel: +47 23 10 95 00
www.regnskog.no

Innspill stortingsmelding om ny utviklingspolitikk og bærekraftsmålene

Regnskogfondet takker for muligheten til å gi innspill til regjeringens varslede stortingsmelding om en fremtidsrettet utviklingspolitikk knyttet opp mot bærekraftsmålene. Det er svært positivt at regjeringen ønsker å lage en ambisiøs plan for hvordan Norge skal bidra til å nå bærekraftsmålene gjennom utviklingspolitikken.

1. Gjør Norge ledende på miljøbistand

Regjeringen må trappe opp og konkretiseres innsatsen på miljø- og ressursforvaltning i utviklingspolitikken. Dette vil blant annet bidra til å nå bærekraftsmål 1 (utrydde all fattigdom), mål 2 (utrydde sult), mål 13 (stoppe klimaendringene), mål 14 (liv under vann) og mål 15 (liv på land).

De globale bærekraftsmålene og Paris-avtalen gir sentrale føringer for innretningen av Norges innsats for klima-, miljø- og utviklingspolitikk. Disse historiske avtalene bygger på erkjennelsen av at miljø og fattiges livsvilkår henger nøye sammen. Bærekraftsmålene legger rammene for en ny type utvikling, der hensynet til klima og miljø er gjennomgående. Et globalt grønt skifte er nødvendig for å skape en utvikling innenfor jordens bæreevne.

Bevaring av de naturlige økosystemene, lokal deltakelse i forvaltning av natur og miljø, samt styrking av lokalbefolkningens, inkludert urfolks, rettigheter til naturressursene er en forutsetning for økonomisk fremgang og utvikling. Økosystemer bidrar direkte med mange tjenester som er avgjørende for menneskers livsgrunnlag, som for eksempel mat, vann, medisiner, brensel og byggemateriale. I følge Verdensbanken er 90 % av verdens fattigste mennesker direkte eller indirekte avhengig av skogens ressurser for sitt livsopphold¹. Bærekraftsmålene henger sammen. Det er umulig å nå målene om å bekjempe fattigdom og sult dersom ikke mål 13 (stoppe klimaendringene), mål 14 (ta vare på livet under vann) og mål 15 (ta vare på livet på land) nås samtidig.

Mens vi har sett store og gledelige framskritt på helse og utdanning de siste årene, står vi overfor store utfordringer på miljøsidens dersom denne framgangen skal fortsette. Økosystemer er under press. Skoger hogges ned og brennes. Arter forsvinner i rekordfart, og været blir mer ekstremt. En ny omfattende rapport utarbeidet av DNV-GL slår fast at dersom ikke innsatsen på klima- og miljøområdet styrkes betydelig, vil ikke verden klare å nå FNs ferske bærekraftsmål². I 2006 slo FNs reformpanel for utvikling,

¹ World Bank, *Sustaining forest, a World Bank strategy*

² DNV- GL (2016), *The Future of Spaceship Earth - Business Frontiers*

nødhjelp og miljø³ er enstemmig i synet på at det å snu negative miljøtrender er en av de største kollektive utfordringene for økonomisk utvikling og velferd. Utfordringene har ikke mindre ti år etter.

Globale miljø- og utviklingsutfordringer må løses gjennom internasjonalt samarbeid, og Norge har vært en pådriver for at FNs bærekraftsmål integrerer et tydelig miljøperspektiv. Også her hjemme har regjeringen flere ganger slått fast at Norge skal være et ledende land for klima- og miljørettet utviklingssamarbeid og bidra til det grønne skiftet. Det er en svært bra målsetting, og et område der Norge har mye kompetanse og erfaring. Norge er ledende i arbeidet for å ta vare på verdens regnskoger, men også i den øvrige utviklingspolitikken må bevaring og bærekraftig forvaltning av økosystemer bli et mer sentralt og tydeligere element. Mens det er lagt frem meldinger til Stortinget om regjeringens prioriteringer på utdanning, næringsutvikling, handel, global sikkerhet og menneskerettigheter, mangler det foreløpig en helhetlig retning for satsningen på miljø og naturressurser i utviklingspolitikken.

Bistand- og andre utviklingspolitiske virkemidler må brukes strategisk for å bekjempe fattigdom på en måte som samtidig møter de globale miljøutfordringene. En opptrapping av innsatsen på miljø- og naturressursinnsatsen må integreres i all norsk bistand og utviklingssamarbeid, og må gjelde alle nivåer, fra frivillige organisasjoner til internasjonale institusjoner. Norge må være en pådriver for å sette miljøspørsmål på dagsorden i både bilaterale og multilaterale sammenhenger, og samarbeidet med sivilt samfunnsorganisasjoner i utviklingsland med kompetanse på miljø, naturressurser og rettigheter bør styrkes. Det er viktig at det utføres miljø- og klimagjennomganger av de største bistandstiltakene, og at det arbeides for å få miljø og bærekraftig utvikling integrert i mottakerlandenes strategier, planer og budsjetter. Norge bør også arbeide aktivt for å støtte utviklingslands innsats for å hindre tap av naturmangfold gjennom å videreutvikle og styrke innholdet og håndhevelse av internasjonale regelverk for forvaltning av miljø- og naturressurser. Rettighetsbasert bistand har vært en bærebjelke i norsk utviklingspolitikk, og også når det gjelder naturressursforvaltning vet vi at dette er en effektiv tilnærming. Det finnes for eksempel stadig økende bevis for at skogområder som forvaltes av urfolk og lokalsamfunn generelt bevares bedre enn andre områder.

Samtidig må norske investeringer og støtte til næringsutvikling i sør knyttes tett opp mot de overordnede utviklingspolitiske målsetningene og arbeidet for miljø og menneskerettigheter. For at investeringer skal bidra positivt til bærekraftig utvikling, må de være ansvarlige og blant annet følge OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. En rekke bedrifter og investorer, både norske og internasjonale, har de siste årene forpliktet seg til ikke å ødelegge regnskog. Dette er svært positivt, men krever fortsatt mye innsats før det blir implementert. Det må også stilles krav om at næringsliv og norske investeringer ikke ødelegger andre sårbare naturressurser. Det finnes for eksempel i dag ingen pålitelig, systematisk kontroll eller overvåking av bedriftenes oppfølging av sine null-avskogingspolicyer. Norsk støtte til næringsutvikling i sør bør derfor prioritere tiltak for å utvikle kontroll- og overvåkingssystemer av bedriftenes egne retningslinjer og internasjonale forpliktelser for å følge opp miljøaspektet. En norsk innsats for å bedre implementering og monitorering av næringslivets miljøpolicyer, særlig på avskogingsområdet, kunne utgjort en stor forskjell, og bidratt til næringsutvikling på miljøets premisser.

³ Stern (2006), *The Economics of Climate Change*

Regnskogfondet foreslår at følgende handlingspunkter tas med i regjeringens utviklingsmelding:

- Bærekraftig, rettighetsbasert forvaltning av naturressurser og biomangfold må være et nøkkelement i innsatsen for fattigdomsreduksjon.
- Konkretisere hvordan de tre målene som har miljø og ressursgrunnlag som klare utgangspunkt, mål 13 klima, 14 livet i havet, og 15 livet på land, best skal integreres i den brede utviklings- og bistandspolitikken. Gjerne gjennom en egen handlingsplan for den samlede miljøinnsatsen i norsk utviklingssamarbeid, som også tar for seg hvordan Norges næringslivsinnsats kan bidra til dette.

2. Styrk sivil samfunn i utviklingsland

Regjeringen må styrke sivil samfunns rolle i utviklingspolitikken. Dette vil blant annet bidra til å nå bærekraftsmål 1 (utrydde all fattigdom), mål 2 (utrydde sult), mål 10 (mindre ulikhet), mål 13 (stoppe klimaendringene), mål 14 (liv under vann) og mål 15 (liv på land) og mål 16 (fred og rettferdighet).

For å nå bærekraftsmålene om å utrydde fattigdom og samtidig ta vare på naturen, er styrking av det sivile samfunn i land i sør en avgjørende faktor. Godt styresett er en forutsetning for å oppnå gode og varige resultater i miljøsam arbeidet og i annen utviklingspolitikk. Grunnlaget for utvikling skapes i samspillet mellom stat, næringsliv og sivil samfunn.

Langsiktig bistand via norske frivillige organisasjoner har alltid vært en viktig del av norsk utviklingspolitikk, og spiller en viktig rolle både som tjenesteleverandører, som et supplement og korrektiv til myndighetene, og for å bygge opp under et styrket sivilsamfunn i Sør og en demokratisk utvikling i mottagerlandene. Sivilsamfunnsorganisasjoner bidrar blant annet til å nå bærekraftsmålene knyttet til demokratibygging og lokal fredsbygging, utdanning, næringsutvikling, styrking av menneskerettighetene, støtte til urfolk og bærekraftig forvaltning av naturressurser.

En viktig merverdi av frivillige organisasjoner er den unike ekspertisen og kunnskapen som oppnås gjennom tett, langsiktig samarbeid med lokale partnerorganisasjoner. Langsiktighet og tett samarbeid med organisasjoner i sør gjør at man når fram til spesielt sårbare grupper i mottakerlandene der tilstedeværelse over tid ofte er helt avgjørende. Sivilsamfunnsorganisasjoner er viktige pådrivere og vaktbikkjer overfor egne nasjonale og lokale myndigheter for å sikre at landene følger opp bærekraftsmålene.

Regnskogfondet foreslår at følgende handlingspunkter tas med i regjeringens utviklingsmelding:

- Langsiktig støtte til sivil samfunn gjennom frivillige organisasjoner trappes opp.
- Prinsippet om geografisk konsentrasjon av norsk bistand ikke omfatter norske frivillige organisasjoner.

3. Styrk arbeidet med urfolks rettigheter – leave no one behind, koblet til mål 1 (utrydd all

fattigdom), mål 2 (utrydd sult), mål 3 (god helse), mål 4 (god utdanning), mål 10 (mindre ulikhet) og mål 15 (livet på land).

Et av hovedprinsippene i bærekraftsmålene at ingen skal utelates (leave no one behind). Urfolk er blant de mest marginaliserte og sårbare gruppene i verden. I mange land er de utsatt for systematisk diskriminering, og får i liten grad del av generelle velferdstiltak. Det er over 370 millioner urfolk i verden. Mens de utgjør 5 prosent av verdens befolkning, står urfolk for 15 prosent av verdens fattige. De er dermed overrepresentert blant de fattigste, analfabeter og nødlidende. Urfolk har rett til å få oppfylt grunnleggende menneskerettigheter og friheter, både som et kollektiv og som enkeltpersoner. For at urfolk skal kunne dra nytte av utvikling, må retten til deres forfedres landområder sikres.

Selv om sikker og rettferdig tilgang til jord, eiendom og naturressurser er inkludert i bærekraftsmålene, er målene dessverre svake på urfolk og deres rett til land, territorier og ressurser. Ingen av målene nevner urfolk, ingen av de foreslåtte indikatorene anerkjenner urfolks kollektive rettigheter og flere indikatorer er såpass uklare og svake at de kan undergrave urfolks rettigheter og bidra til å marginalisere dem ytterligere.

Det er helt nødvendig å eksplisitt inkludere urfolk i utviklingspolitikken for å bekjempe fattigdom og ekskludering av de mest marginaliserte befolkningsgruppene, og sikre at ingen faller utenfor Regnskogfondet er glad for at menneskerettigheter er et satsningsområde i norsk utviklingspolitikk, og at urfolk trekkes fram som en marginalisert gruppe som skal prioriteres. I veilederen for Norges internasjonale innsats for urfolks rettigheter slås det fast at Norge skal være en pådriver i det internasjonale arbeidet for å sikre beskyttelse og fremme av urfolks rettigheter og bedre urfolks levekår verden over. Det er viktig at dette også følges opp i den nye Stortingsmeldingen om utvikling.

Regjeringen har foreslått en storstilt satsning på næringslivsutvikling og privat sektor i utviklingsland. Det er liten tvil om at næringslivsutvikling er viktig for fattigdomsreduksjon, men det er viktig å være klar over at ressursutvinning eller konflikter om land, vann eller skog koblet til næringsutvikling være en alvorlig trussel mot folks livsgrunnlag, dersom de ikke løses på en god måte. Norge bør jobbe for at bedrifter som skal investere i andre land pålegges aktsomhetsvurderinger for menneskerettigheter. Norge bør også ta en ledende rolle internasjonalt i arbeidet for å styrke etterlevelsen av UNGP, samtidig som man deltar i prosessen om utviklingen av et forpliktende rammeverk for selskaper for å oppfylle menneskerettighetene.

Norsk utviklingspolitikk og bistand må bidra til at lokalbefolkning, inkludert urfolksgrupper, får anerkjent sine tradisjonelle kollektive rettigheter til ressurser som land, skog, vann, vilt og fisk. Dette må gjøres både som del av den politiske dialogen med myndigheter i utviklingsland, og gjennom bistandsstøtte til spesifikke tiltak for anerkjennelse av rettigheter.

Urfolk må også sikres tilgang til kultursensitive offentlige tjenester, som for eksempel tilgang til utdanning og helsetjenester må sikres. Utdanning er knyttet til utdanning er store i alle land med urfolk, og utdanningsgapet mellom urfolk og ikke-urfolk er et tydelig mønster. Urfolk har færre år med utdanning og dårligere kvalitet på utdanningstilbudet. Det mangler blant annet satsing på tospråklig utdanning, og urfolk deltar i for liten grad i utformingen av utdanningen.

Regnskogfondet foreslår at følgende handlingspunkter tas med i regjeringens utviklingsmelding:

- Norge må gå foran internasjonalt for å fremme urfolks rettigheter, inkludert deres kollektive landrettigheter, som en del av vår utviklingspolitikk og oppfølging av bærekraftsmålene.
- Norge må utvikle nye retningslinjer og en konkret handlingsplan for norsk innsats for urfolk i utviklingspolitikken.
- Norge må arbeide for å styrke UNGP, samtidig som man støtter en utredning av et internasjonalt juridisk bindende instrument for næringslivets samfunnsansvar.